

Sygn. akt III AUa 1440/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 stycznia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Piankowski (spr.)
Sędziowie:	SSA Michał Bober SSA Małgorzata Gerszewska
Protokolant:	sekr.sądowy Agnieszka Makowska

po rozpoznaniu w dniu 17 stycznia 2017 r. w Gdańsku

sprawy M. B.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o ustalenie istnienia ubezpieczeń społecznych

na skutek apelacji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

od wyroku Sądu Okręgowego w Toruniu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 13 czerwca 2016 r., sygn. akt IV U 280/16

oddala apelację.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Maciej Piankowski SSA Michał Bober

Sygn. akt III AUa 1440/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 15.12.2015 r. pozwany organ rentowy - Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników dla ubezpieczonej M. B. w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego w okresach:

- od dnia 01.07.2005 r. do dnia 31.10.2009 r.,

- od dnia 20.03.2010 r. do dnia 15.09.2013 r.

oraz ustanie obowiązku opłacania składek od wymienionych dni - z powodu podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę.

W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, iż zgodnie z art. 5b ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników – rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, został objęty innym ubezpieczeniem społecznym z tytułu wykonywania umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt. 4 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, podlega nadal temu ubezpieczeniu w okresie wykonywania umowy, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, pomimo objęcia go z tego tytułu innym ubezpieczeniem społecznym, jeżeli przychód osiągany z tego tytułu w rozliczeniu miesięcznym nie przekracza kwoty równej połowie minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie odrębnych przepisów. W myśl art. 39 ust. 4 w razie zmiany stanu faktycznego lub stanu prawnego, na podstawie którego wydano decyzję o ustaleniu podlegania ubezpieczeniu, wydaje się nową decyzję w tej sprawie. Organ rentowy podał, że ubezpieczona w okresie od dnia 31.05.2005 r. do dnia 31.10.2009 r. oraz od dnia 20.03.2010 r. do dnia 15.09.2013 r. była zatrudniona na podstawie umowy o pracę w Przedsiębiorstwie (...) D. W. i nie spełnia warunków do pozostawania w ubezpieczeniu społecznym rolników na mocy znowelizowanych przepisów ustawy. Prezes KRUS powołał się na art. 7 ust. 1, art. 16 ust. 1 pkt. 1 i art. 3a ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym od dnia 30.09.2009 r.

Ubezpieczona M. B. nie zgodziła się z powyższą decyzją wywodząc, że gospodarstwo rolne prowadzi z mężem od 1998 r. Za wszystkie lata należne składki zostały zapłacone. Prowadząc małe gospodarstwo rolne i mając na utrzymaniu 5 dzieci podjęła pracę na ¼ etatu. Nie zgłosiła tego faktu, bo jej mąż też musiał być podwójnie ubezpieczony i dlatego tkwiła w przekonaniu, że tak musi być. Jeśli KRUS nie żądałby opłacenia składek na pewno ubezpieczona przerwałaby ubezpieczenie w ZUS, bo dla niej priorytetem było gospodarstwo rolne. Ubezpieczona stwierdziła, że popełniła błąd nieświadomie, jednak KRUS też popełnił błąd pobierając składki i znał prawo. Ponadto ubezpieczona zaznaczyła, że w dniu 09.08.2013 r. KRUS wyłączył ją spod podlegania ubezpieczeniu rolników i od tej decyzji się odwołała do Sądu Okręgowego w Toruniu i wówczas KRUS w dniu 22.10.2013 r. stwierdził jej podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników od 01.07.2005 r. do 31.10.2009 r. i od 20.03.2010 r. do 15.09.2013 r. i ostatecznie sprawa nie trafiła do sądu. KRUS znowu odstąpił od swojej decyzji z dnia 22.10.2013 r. w czasie, gdy ubezpieczona chciała uzyskać prawo do emerytury.

Pozwany organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania i wyjaśnił, że zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt. 1 oraz art. 16 ust. 1 pkt. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2015 r., poz. 704) ubezpieczeniu społecznemu rolników podlega z mocy ustawy rolnik, którego gospodarstwo rolne obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny, jeżeli ten rolnik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie ma ustalonego prawa do emerytury albo ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 3a ust. 1 w brzmieniu obowiązującym do 01.10.2009 r. ubezpieczenie ustaje z końcem kwartału, w którym ustały okoliczności uzasadniające podleganie ubezpieczeniu, natomiast w brzmieniu tego przepisu obowiązującym od dnia 01.10.2009 r. – ubezpieczenie ustaje od dnia następującego po dniu, w którym ustały okoliczności uzasadniające podleganie ubezpieczeniu. Zdaniem organu rentowego – ubezpieczona, podlegając innemu ubezpieczeniu społecznemu w okresach wskazanych w decyzji, nie spełnia warunków do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresach od dnia 01.07.2005 r. do dnia 31.10.2009 r. i od dnia 20.03.2010 r. do dnia 15.09.2013 r.

Wyrokiem z dnia 13.06.2016 r. Sąd Okręgowy w Toruniu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i stwierdził podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego i emerytalno-rentowego dla M. B. za okresy: od dnia 01.07.2005 r. do dnia 31.10.2009 r. oraz od dnia 20.03.2010 r. do dnia 15.09.2013 r.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach.

Ubezpieczona podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie z ustawy jako rolnik od dnia 13.05.1988 r.

Od dnia 31.05.2005 r. do dnia 31.10.2009 r. ubezpieczona była zatrudniona w(...)na podstawie umowy o pracę w wymiarze ¼ etatu jako kucharz. Umowa rozwiązała się na mocy porozumienia stron.

Następnie ubezpieczona była zatrudniona u tego samego pracodawcy od dnia 20.03.2010 r. do dnia 15.09.2013 r. na podstawie umowy o pracę na ¼ etatu jako kucharz. Umowa o pracę uległa rozwiązaniu na mocy porozumienia stron.

Ubezpieczona nie powiadomiła pozwanego o powyższym zatrudnieniu.

W 2013 r. Narodowy Fundusz Zdrowia przekazał pozwanemu zbiór osób figurujących w Centralnym Wykazie Ubezpieczonych, które w tym samym czasie zostały zgłoszone do ubezpieczenia zdrowotnego w ZUS i KRUS. Do tych osób należała ubezpieczona. W związku z tym pozwany wszczął postępowanie weryfikacyjne i otrzymał z ZUS informację, że ubezpieczona podlega ubezpieczeniom społecznym i zdrowotnemu z tytułu zatrudnienia w(...) od 31.05.2005 r. do 31.10.2009 r. oraz od 20.03.2010 r. i na dzień udzielania odpowiedzi (15.07.2013 r.) nie zidentyfikowano wyrejestrowania z ubezpieczeń.

Na podstawie tej informacji w dniu 09.08.2013 r. pozwany wydał decyzję stwierdzającą ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego ubezpieczonych od dnia 01.07.2005 r. do dnia 31.10.2009 r. i od dnia 20.03.2010 r. W okresach tych bowiem ubezpieczona była zatrudniona na podstawie umowy o pracę i podlegała z tego tytułu ubezpieczeniom społecznym i zdrowotnemu.

Ubezpieczona złożyła odwołanie od tej decyzji.

W związku z poleceniem zastępcy Prezesa KRUS z dnia 12.08.2013 r. wstrzymania wydawania decyzji o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników z okresem wstecznym do czasu ustalenia nowych rozwiązań w tym zakresie, została wydana w dniu 22.10.2013 r. decyzja przywracająca ubezpieczoną do ubezpieczenia społecznego rolników w okresach od 01.07.2005 r. do 31.10.2009 r. i od 20.03.2010 r. W uzasadnieniu decyzji poinformowano ubezpieczoną, że uregulowanie jej sytuacji ubezpieczeniowej nastąpi w późniejszym terminie po wypracowaniu wspólnych stanowisk obu organów rentowych.

Pismem z dnia 31.10.2013 r. zastępca Prezesa Kasy polecił podjęcie wydawania decyzji o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników w przypadkach, gdy osoby ubezpieczone składają dokumenty jednoznacznie potwierdzające fakt podlegania ubezpieczeniom w ZUS z tytułu wykonywania umów o pracę.

W odniesieniu do ubezpieczonych polecenie to zostało wykonane dopiero w dniu 15.12.2015 r. poprzez wydanie zaskarżonej decyzji, gdy ubezpieczona złożyła wniosek o wydanie zaświadczenia dotyczącego okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Opóźnienie wynikało z niedopatrzenia pracowników pozwanego. W dniu 15.12.2015 r. Prezes KRUS wydał decyzję, która ponownie wyłączyła ubezpieczoną z ubezpieczenia społecznego rolników w okresach: od 01.07.2015 r. do 31.10.2009 r. i od 20.03.2010 r. do 15.09.2013 r.

Sąd Okręgowy wskazał, że powyższy stan faktyczny ustalił na podstawie okoliczności bezspornych oraz dokumentów potwierdzających ustalony stan faktyczny zgromadzonych w aktach organu rentowego. Sąd dał wiarę dokumentom w całości, gdyż nie były kwestionowane przez strony postępowania, nie budziły one też wątpliwości tego Sądu.

Stan faktyczny sprawy nie był sporny. Nie było sporu, że w okresach wskazanych w zaskarżonej decyzji ubezpieczona była zatrudniona na podstawie umowy o pracę na ¼ etatu, co powinno skutkować wyłączeniem jej z ubezpieczenia społecznego rolników.

Spór dotyczył tego, czy organ rentowy był uprawniony do zmiany swojej decyzji o podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników z dnia 22.10.2013 r. w ustalonym stanie faktycznym sprawy i czy mógł wyłączyć ubezpieczoną z ubezpieczenia społecznego rolników z mocą wsteczną.

W ocenie Sądu Okręgowego odwołanie było uzasadnione, a decyzja była wadliwa, stąd podlegała zmianie.

Wydając zaskarżoną decyzję pozwany powołał się na art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Stanowi on, że „w razie zmiany stanu faktycznego lub stanu prawnego, na podstawie którego wydano decyzję

o ustaleniu podlegania ubezpieczeniu, wydaje się nową decyzją w tej sprawie”. Przepis ten zawiera regulację odnoszącą się do wydania przez rolniczy organ rentowy nowej decyzji w przypadku stwierdzenia, że osoba spełniająca warunki do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przestała spełniać wymagania ustawowe konieczne do dalszego objęcia tym ubezpieczeniem. W takim przypadku nowa decyzja jest wydawana w wyniku wszczęcia nowego postępowania, w którym organ rentowy stwierdza, że na skutek zmiany okoliczności (stanu faktycznego) ubezpieczenie to od określonej daty ustało. W orzecznictwie sądowym istnieje ustalony pogląd, że przepis art. 39 ust. 4 zdanie pierwsze ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ma zastosowanie w przypadku, gdy w okresie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników nastąpiła zmiana stanu faktycznego lub prawnego, nie znajduje natomiast zastosowania w razie ujawnienia okoliczności stanowiących od początku przeszkodę do stwierdzenia podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13.05.2004 r., II UK 359/03, OSNP 2004 nr 24, poz. 425; z dnia 14.07.2005 r., II UK 295/04, OSNP 2006, nr 7-8, poz. 118).

Odnosząc powyższe uwagi do niniejszej sprawy Sąd Okręgowy wskazał, że decyzja pozwanego z 22.10.2013 r. o objęciu ubezpieczonej ubezpieczeniem społecznym rolników była od początku błędna. W chwili jej wydawania organ rentowy dysponował wiedzą na temat okresów zatrudnienia ubezpieczonej na podstawie umowy o pracę oraz co do tego, iż jest to podstawa do wyłączenia jej z ubezpieczenia społecznego rolników. Przyczyną wydania zaskarżonej decyzji było zatrudnienie ubezpieczonej na podstawie umowy o pracę, a więc stara, znana organowi rentowemu okoliczność.

Decyzja ta nie była więc spowodowana zmianą stanu faktycznego lub prawnego, stąd też przepis art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie mógł być podstawą prawną wydania tej decyzji.

Przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie zawierają regulacji w zakresie przeprowadzenia ponownego postępowania w przypadku stwierdzenia, że prawomocna decyzja w przedmiocie podlegania ubezpieczeniu była od początku wadliwa. W takiej sytuacji poprzez art. 52 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników znajduje zastosowanie art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Przepis ten zawiera regulację dotyczącą ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania stwierdzonego decyzją ostateczną, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie.

Zdaniem Sądu Okręgowego, nie zostały spełnione przesłanki z art. 83a ustawy systemowej, gdyż nie zostały przedłożone nowe dowody i nie ujawniono żadnych nowych okoliczności. Wszelkie istotne okoliczności były znane organowi rentowemu przed wydaniem decyzji z 22.10.2013 r. o objęciu ubezpieczonej ubezpieczeniem społecznym rolników.

W orzecznictwie sądowym przyjmuje się, że nie jest dopuszczalne na podstawie art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ponowne ustalenie prawa wynikającego z decyzji konstytucyjnych (wyrok Sądu Najwyższego z 09.10.2014 r., II UK 597/13, Lex nr 1777880). Z kolei w wyroku z dnia 11.05.2005 r., III UK 28/05 (OSNP 2005, nr 23, poz. 38) Sąd Najwyższy stwierdził, iż decyzja wydana na skutek błędu organu rentowego ma prawno-kształtujący charakter i nie może być zmieniona ze skutkiem wstecznym. Sąd Najwyższy uznał, iż skutki tej wadliwości nie mogą obciążać zainteresowanego. Ponadto Sąd Okręgowy przytoczył wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 21.05.2013 r., III AUa 1053/12 (Lex nr 1331020) w którym wskazano: „skoro w sprawie nie zostały spełnione warunki z art. 83 ust. 1a u.s.u.s z uwagi na brak wykrycia jakiegokolwiek nowej okoliczności, to tym samym organ rentowy nie ma podstaw prawnych, aby ponownie ustalić kwestię objęcia wnioskodawcy ubezpieczeniem społecznym rolników. Wyłączenie go z tego systemu ze skutkiem wstecznym należy uznać za nieprawidłowe”.

Sąd Okręgowy podkreślił, że Sąd Najwyższy przyjmował możliwość ponownego ustalenia z urzędu tytułu niepodlegania ubezpieczeniu społecznemu. Chodziło o ujawnienie istotnych okoliczności istniejących przed wydaniem wcześniejszej decyzji, które zostały zatajone przez ubezpieczonego. Na tej podstawie Sąd Najwyższy stwierdzał, że ponownie wydana decyzja wywołuje skutek z mocą wsteczną (ex tunc). Stanowisko takie zajął Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 11.03.2008 r., I UK 256/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 159; z dnia 19.09.2007 r., III UK

39/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 330. W wyrokach tych występowała okoliczność zatajenia przez wnioskodawców faktu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Natomiast w niniejszej sprawie mamy do czynienia z sytuacją, w której KRUS dysponował dostateczną wiedzą, aby nie obejmować w dniu 22.10.2013 r. ubezpieczonej ubezpieczeniem społecznym rolników. Sąd Okręgowy nie miał wątpliwości, że wydanie tej decyzji nastąpiło wskutek błędu organu rentowego.

Z tych względów – zdaniem Sądu Okręgowego - nie można stosować orzeczeń Sądu Najwyższego o możliwości wyłączenia z ubezpieczenia z datą wsteczną.

Nie ma przy tym znaczenia, że wydanie błędnej decyzji z dnia 22.10.2013 r. nastąpiło wskutek zaleceń zastępcy Prezesa KRUS.

Kolejnym uchybieniem organu rentowego było zwlekanie z wydaniem kolejnej decyzji aż do dnia 15.12.2015 r.

Sąd Okręgowy stwierdził, że powyższe uchybienia w swoich skutkach nie mogą obciążać ubezpieczonej. Przyjęcie dopuszczalności wywołania skutku niepodlegania ubezpieczeniu z datą wsteczną w okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy naruszałoby zasadę pogłębiania zaufania obywateli do organów państwa, która jest wyrażona w art. 8 k.p.a., która miałaby w tym przypadku odpowiednie zastosowanie na podstawie art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 123 ustawy systemowej.

Mając powyższe na uwadze zaskarżona decyzja podlegała zmianie na mocy art. 477¹⁴ § 2 k.p.c.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł pozwany organ rentowy, który zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w całości i wniósł o jego zmianę i ustalenie, że ubezpieczona nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia emerytalno-rentowego, wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego od 01.07.2005 r. do 31.10.2009 r. oraz od 20.03.2010 r. do 15.09.2013 r. lub o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Uzasadniając apelację pozwany podał, że odnosząc się do rozważań Sądu Okręgowego odnośnie decyzji z dnia 22.10.2013 r., organ rentowy uważając je za błędne gdyż, decyzja wydana została w trakcie postępowania związanego z odwołaniem od decyzji z dnia 09.08.2013 r. w oparciu o art. 477⁹ § 2 zdanie drugie i trzecie k.p.c. - organ, jeżeli uzna odwołanie za słuszne, może zmienić lub uchylić zaskarżoną decyzję. W tym przypadku odwołaniu nie nadaje się dalszego biegu. Pozwany uznał odwołanie za słuszne, gdyż decyzja nie była jeszcze ostateczna oraz od 12.08.2013 r. organ rentowy obowiązywało polecenie wstrzymania wydawania decyzji o ustaniu usr z okresem wstecznym. Apelujący wywodził, że działanie organu rentowego było na korzyść ubezpieczonej, toczyły się w dalszym ciągu prace legislacyjne mające na celu ochronę ubezpieczeniową rolników, którzy w marginalny sposób uzyskują dodatkowy dochód z zatrudnienia poza gospodarstwem rolnym, nie było jeszcze wiadome, czy ochrona ta dotyczyć będzie każdej formy zatrudnienia. Rezultatem tych prac jest dodanie do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z dniem 01.01.2015 r. przepisu art. 5b, w myśl którego w ubezpieczeniu społecznym rolników pozostać mogą osoby wykonujące umowę zlecenia i spełniające w związku z tym warunki do objęcia ubezpieczeniem społecznym, jeśli ich przychód nie przekracza określonej kwoty. Wyjaśnienie kwestii w wyłączenia z ubezpieczenia społecznego rolników w organie rentowym nastąpiło w dniu 31.10.2013 r., gdy polecono podjęcie wydawania decyzji o ustaniu tego ubezpieczenia w przypadkach, gdy osoby ubezpieczone składają dokumenty jednoznacznie potwierdzające fakt podlegania ubezpieczeniom w ZUS z tytułu wykonywania umowy o pracę. Bezsprzecznie w przypadku ubezpieczonej działania w tym zakresie podjęto dopiero w grudniu 2015 r., wydając zaskarżoną decyzję. Nie można zatem twierdzić, że organ rentowy wydał decyzję z dnia 22.10.2013 r. jako wadliwą, uchybieniem było natomiast uregulowanie sytuacji ubezpieczeniowej wnioskodawczyni dopiero w dniu 15.12.2015 r. Za wadliwą organ rentowy uznał decyzję z dnia 09.08.2013 r. o ustaniu ubezpieczenia dla ubezpieczonej z uwagi na podane wyżej argumenty. Wydając decyzję z dnia 22.10.2013 r. organ rentowy oparł się w pierwszej kolejności na uprawnieniu wynikającym z art. 477⁹ § 2 k.p.c., uznał, że wobec zmiany stanu faktycznego mającej miejsce w okresie po wydaniu decyzji z dnia 09.08.2013 r. (polecenie

wstrzymania wydawania decyzji o ustaniu usr) należy przywrócić wnioskodawczynię do ubezpieczenia i jednocześnie poinformować, że uregulowanie jej sytuacji ubezpieczeniowej nastąpi w późniejszym okresie.

Wydanie powyższej decyzji nastąpiło w oparciu o art. 39 ust. 4 zdanie pierwsze ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników - w okresie podlegania ubezpieczeniu nastąpiła zmiana stanu faktycznego, na podstawie którego wydano uprzednio obowiązującą decyzję. Zmiana ta nie dotyczyła jednak faktu zatrudnienia ubezpieczonej, ta okoliczność była istotna przy wydawaniu decyzji z dnia 9.08.2013 r. i była już znana organowi rentowemu, zmianą stanu faktycznego było wstrzymanie wydawania decyzji o ustaniu ubezpieczenia, co mogło okazać się korzystne dla ubezpieczonej, w przypadku gdyby zmiana do przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników taką możliwość jednak przewidywała.

Odnosząc się do zaskarżonej decyzji z dnia 15.12.2015 r., co do której Sąd zdaniem organu rentowego nie podjął rozważań, organ rentowy podkreślił, że wydana ona została z opóźnieniem, jednak w oparciu o polecenie z dnia 31.10.2013 r. dotyczące podjęcia wydawania decyzji o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników w sytuacji, gdy rolnik podlega ubezpieczeniu w ZUS z tytułu wykonywania umowy o pracę. Podstawą prawną decyzji był art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ale także art. 5b ust. 1 ustawy, w myśl którego rolnicy wykonujący umowy zlecenia (a nie umowy o pracę) i objęci z tego tytułu ubezpieczeniem społecznym mogą pozostać w ubezpieczeniu rolniczym. W chwili wydawania zaskarżonej decyzji obowiązywał także art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 23.10.2014 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2014, poz. 1831), w myśl którego Prezes KRUS nie wydaje decyzji o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników za okresy podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym przypadające przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy osobom, które spełniały warunki określone w art. 5b ustawy zmienianej w art. 2. Ubezpieczona tych warunków nie spełniała (wykonywała zatrudnienie na podstawie umowy o pracę) organ rentowy zatem jest zdania, że nie może podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników w spornych okresach, zatem zaskarżona decyzja jest prawidłowa, a zaskarżony wyrok powinien być zmieniony.

Organ rentowy nie zgadza się także ze stanowiskiem Sądu, iż decyzje organu rentowego mogą mieć prawnokształtujący charakter. Obowiązek podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników powstaje i ustaje z mocy samej ustawy, decyzje potwierdzają jedynie istnienie lub nie istnienie takiego stanu prawnego, mają więc charakter deklaratoryjny i takie stanowisko reprezentuje orzecznictwo sądowe. Podobny stan zachodzi także w niniejszej sprawie, każdą kolejną decyzją organ rentowy potwierdzał istnienie lub nie istnienie obowiązku podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przez ubezpieczoną, w żadnej decyzji nie ukształtowano sytuacji prawnej ubezpieczonej, przyczyny zmian kolejnych decyzji przedstawiono w postępowaniu sądowym.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny aprobuje ustalenia i rozważania poczynione przez Sąd Okręgowy w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oraz przyjmując je za własne co oznacza, że nie zachodzi konieczność ich szczegółowego powtarzania (por. wyroki Sądu Najwyższego z 27.03.2012 r., III UK 75/11, LEX nr 1213419; z 14.05.2010 r., II CSK 545/09, LEX nr 602684; z 27.04.2010 r., II PK 312/09, LEX nr 602700; z 20.01.2010 r., II PK 178/09, LEX nr 577829; z 08.10.1998 r., II CKN 923/97, OSNC 1999 nr 3, poz. 60).

Apelujący nie zgłosił żadnych zarzutów dotyczących naruszenia przez Sąd I instancji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, a ponadto stan faktyczny ustalony w sprawie był w istocie bezsporny.

Należy zatem zauważyć, że zaskarżona decyzja dotyczy w istocie materii, która została już objęta rozstrzygnięciem w ostatecznej decyzji pozwanego organu rentowego z dnia 22.10.2013 r., którą pozwany stwierdził, że M. B. podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników i spoczywa na niej obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie

wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie, a ponadto na ubezpieczenie emerytalno-rentowe w okresie od 01.07.2005 r. do 31.10.2009 r. oraz od 20.03.2010 r.

Jest też bezsporne, że w dniu wydania powyższej decyzji apelujący organ rentowy miał wiedzę o fakcie pozostawiania przez ubezpieczoną w stosunku pracy w okresie od 31.05.2005 r. do 31.10.2009 r. oraz od 20.03.2010 r., gdyż w aktach pozwanego znajdują się dokumenty potwierdzające powyższe fakty (świadczenie pracy z dnia 31.10.2009 r. oraz umowa o pracę z dnia 20.03.2010 r. – k. 97-98 z prezentatą pozwanego z dnia 27.08.2013 r.).

Sąd Apelacyjny w pełni podziela pogląd wyrażony w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 07.06.2016 r., II UK 279/15 (Lex nr 2066007). Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na utrwalony pogląd, że wady decyzji organu rentowego, spowodowane naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego, pozostają w zasadzie poza przedmiotem postępowania w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych, z wyjątkiem tylko takich, które dyskwalifikują tę decyzję w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego (por. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 21.11.1980 r., III CZP 43/80, OSNCP 1981 Nr 8, poz. 142; z dnia 21.09.1984 r., III CZP 53/84, OSNCP 1985 nr 5-6, poz. 65 i z dnia 27.11.1984 r., III CZP 70/84, OSNCP 1985 Nr 8, poz. 108 oraz postanowienia z dnia 19.06.1998 r., II UKN 105/98, OSNP 1999 Nr 16, poz. 529 i z dnia 29.05.2006 r., I UK 314/05, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 173, a nadto wyroki z dnia 28.10.2009 r., I UK 132/09; z dnia 02.12.2009 r., I UK 189/09 i z dnia 14.01.2010 r., I UK 252/09).

Ze względu jednak na wyłączenie możliwości dokonywania przez organ rentowy dowolnych zmian decyzji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.05.2004 r., II UK 359/03, OSNP 2004 Nr 24, poz. 425), konieczne było podważenie prawomocnej decyzji według reguł określonych w art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez odesłanie w art. 52 ust. 1 ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Zastosowanie przez pozwanego organu rentowego art. 3a oraz art. 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu rolników (takie podstawy powołano w treści zaskarżonej decyzji z dnia 15.12.2015 r.) nie było odpowiednie, gdyż nie zaistniały zmiany stanu faktycznego lub stanu prawnego, na podstawie którego wydano decyzję o podleganiu ubezpieczeniu z dnia 22.10.2013 r.

W art. 83a ustawy systemowej przewidziana jest ponowna ocena prawna przedmiotu ostatecznej decyzji (podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników) ze względu na ujawnienie istotnych okoliczności istniejących przed wydaniem wcześniejszej decyzji. W niniejszej sprawie organ rentowy mógł wydać decyzję usuwającą wcześniej ustalony bezpodstawnie tytuł ubezpieczenia, a choć nie powołał prawidłowo wszystkich podstaw prawnych decyzji o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników, to w istocie decyzja stwierdzająca nie „ustanie”, lecz „niepodleganie” ubezpieczeniu społecznemu rolników, została wydana nie dlatego, że nastąpiła zmiana w stanie faktycznym lub prawnym, ale dlatego, że ujawnione zostały istotne okoliczności istniejące przed wydaniem wcześniejszej decyzji, które od początku stanowiły przeszkodę do objęcia wnioskodawczyni rolniczym tytułem ubezpieczenia społecznego.

Do ponownego rozpoznania sprawy mogło dojść na podstawie art. 59 ust. 3 w związku z art. 36 ust. 3 i art. 52 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, art. 83a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 145 § 1 pkt 5 i art. 151 § 1 pkt 2 k.p.a., a zatem jedynie w sytuacji, gdyby po uprawomocnieniu się decyzji z dnia 22.10.2013 r. zostały przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które miały wpływ na to prawo lub zobowiązanie.

Należy w związku z tym zważyć, że tytuł ubezpieczenia społecznego rolników (obowiązkowy i dobrowolny) powstaje z mocy ustawy (art. 7 oraz art. 16 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników), więc decyzje dotyczące objęcia określonym ubezpieczeniem społecznym mają charakter deklaracyjny. Podkreśla się jednak, że ich wydanie wywołuje określony w nich skutek w czasie, co prowadzi do powstania gwarancyjnego stosunku prawnego, w trakcie którego podmiot decyzji staje się podmiotem praw i obowiązków w zakresie ubezpieczenia społecznego. Wątpliwości do co mocy wiążącej decyzji błędnie potwierdzającej fakt pozostawiania przez jej podmiot w ubezpieczeniu zostały rozstrzygnięte na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych przez przyjęcie jako najwłaściwszego poglądu, że decyzje takie oddziałują do czasu jej uchylenia, które następuje ex nunc (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11.05.2005 r., III UK 28/05, OSNP 2005 Nr 23, poz. 380; z dnia 23.02.2010 r., II UK 187/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 216 oraz

głosę K. Ślebzaka do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22.02.2005 r., III AUa 307/04, OSP 2005 Nr 10, poz. 122).

W związku tym, że przytoczony pogląd został dodatkowo uzasadniony koniecznością poszanowania ogólnej zasady pogłębiania zaufania obywateli do organów państwa, wyrażonej w art. 8 k.p.a., odpowiednio stosowanej na podstawie art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 123, trafnie dostrzeżono w doktrynie, że nie może być transponowany na przypadki, w których osoba bezpodstawnie objęta ubezpieczeniem nie może powoływać się na tego rodzaju zaufanie. Chodzi o wypadki ujawnienia podstępnego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej w fazie obejmowania jej ubezpieczeniem. Prowadzi to do konkluzji, że błędna decyzja organu rentowego, wydana w takich okolicznościach, nie powoduje powstania gwarancyjnego stosunku ubezpieczenia społecznego (por. głosę J. Jankowiaka do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11.05.2005 r., III UK 28/05, OSP 2006 Nr 5, poz. 60 oraz także K. Ślebzaka do wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22.02.2005 r., III AUa 307/04). W takich wypadkach usunięcie skutków decyzji powinno nastąpić od chwili błędnego stwierdzenia istnienia tytułu ubezpieczenia, czyli *ex tunc*.

W rozpoznawanej sprawie określenie, czy skutki trwania stosunku ubezpieczenia wynikającego z nieprawidłowej, choć prawomocnej decyzji z dnia 22.10.2013 r. zasługują na utrwalenie, czy też późniejsza (zaskarżona) decyzja z dnia 15.12.2015 r. ma moc wsteczną i działa *ab initio* ze względu na ujawnienie przez organ rentowy okoliczności wyłączających ubezpieczenie, co do których ubezpieczona nie poświadczyła nieprawdy, należy rozpatrywać ze względu na przyczynę błędu.

Sąd Najwyższy stwierdzał już, że ujawnienie okoliczności zatajonych przez ubezpieczonego wywołuje skutek z mocą wsteczną (*ex tunc*), przyjmując, iż skutki wadliwości decyzji wcześniejszej powinny obciążać osobę zainteresowaną (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11.03.2008 r., I UK 256/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 159; z dnia 19.09.2007 r., III UK 39/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 330 i z dnia 09.06.2008 r., II UK 312/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 294).

W niniejszej sprawie to organ rentowy wydał błędną decyzję w dniu 22.10.2013 r., zaś tłumaczenia pozwanego o motywach podjęcia powyższej decyzji - zawarte w apelacji - całkowicie nie zasługiwały na uwzględnienie. Rolą organu rentowego było wydanie decyzji ustalającej - odzwierciedlającej rzeczywisty stan rzeczy, a nie kierowanie się przypuszczeniami i oczekiwaniami co do ewentualnych zmian w przepisach prawa. Sąd Okręgowy prawidłowo wytknął błędy popełnione przez organ rentowy i skutki owych błędów nie mogły oddziaływać negatywnie na sytuację ubezpieczonej.

Z powyższych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. apelację oddalił.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Maciej Piankowski SSA Michał Bober